

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՐ ԽԶ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ 29, 1893

ԹԻԻ 30

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԷՆ
Հանգստեան վայրեր	233
Յաջած Մօր Մը Յաղթութիւնը	233
Ինչ Ինչ Ծանօթութիւնք	234
Վարձ Հաւատարմութեան	235
Թղթի Գործածութիւնը Զարդիս	235
Խաղաղիս	236
Ձեռնակօշիկ Մարդանք Գերմանական Քանա- կին Մէջ	236
Թղթակցութիւնք	—
Կուրծիւն Անհաւատից	236
Ժողովրդական	237
Չմեռնի Գիւղօրէս	238
Հանգէս Քաղաքական	239
Դրամական	240

ԱՌԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատա-
րակուի ամէն շաբաթ օր:

Ցարեկան գինն է ամէն տեղոյ համար
կանխիկ 1 1/2 մեծիտիկ, վեցամսեայն՝ 3/4
մեծիտիկ: Թղթատարի ծախսը խմբագրու-
թեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարս:
Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան
եւ քղաատարութեան պատկանեալ ամէն
գրութիւնք պարտին ուղղուիլ աս. Մր. Հ.
Ս. Պարսնի, Ամերիգան Խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտինարաց Ընկերութեան Կողմանէ
Հ. Ք. Կրիլ, ԱՐՏՈՒՄՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՏՆԻՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՎԱՅՐԵՐ

Մեր դէպ յերկինս ճամբորդութեան
մէջ Տէրն մեր սիրով պատրաստած
է մեզ քանի մը պատուական վայրեր
ուր մեր հոգիները կրնան կաղզուրուիլ:
Սակայն այդ վայրերն են կայաններ միայն:
Երբեմն կը հասնինք Եղիմ մը ուր կան
«տասուերկու ջուրի աղբիւրներ ու եօթա-
նասուն արմաւենիներ» գեղեցիկ վայր՝
ուր կրնանք նստիլ և զովանալ, և
կրնանք ճաշակել Մանանայ և Թագա-
ւորին հաճելի պտուղները: Սակայն
Քանան չէ այն և պարտիմք ելլել և
դարձեալ ընթանալ յառաջ: Եղիա
չկրնար բոլոր իւր կենքն անցունել «Գի-
հի մը տակ»: Յիսուս ըսաւ իւր աշա-
կերտաց, «Եկէք դուք առանձին անա-
պատ տեղ մը՝ և քիչ մը հանգչեցէք»: Բիշ
ժամանակի համար էր այս հրա-
ւերը: Յիսուսի համար յոյժ մօտ էր
Գողգոթա, ուր պիտի խաչուէր, աշա-
կերտաց համար՝ Պենտեկոստէն, ուր
պիտի մկրտուէին սկսելու համար աշ-
խատութեան երանելի կենցաղ մը:

Աստուած մեծ իմաստութեամբ և սի-
րով կը պատրաստէ անոյշ հանգստեան
վայրեր և ժամեր վորձութիւններով,
աշխատութիւններով և նեղութիւններով
լի այս կենաց մէջ: Այս ժամը և վայ-
րեր կը փարատեն մեր յոգնութիւնը,
վերստին կը զուարթացունեն զմեզ և
կու տան եսքողեան սղիւղներ որ Աւետ-
եաց Երկրին համեմունքն են: Որպէս զի
Համարինք այս վայրերն իբրև մնայուն
բնակարաններ, Աստուած միշտ կ'արթն-
ցունէ զմեզ սա աղաղակաւ. «Ելէք ու
դացէք, քանզի ասիկա հանգստութեան
տեղ չէ» Ս. յդ. հանգիստը կը սպասէ
մեզ քիչ մը աւելի հեռին:

ՅՈՒՆԱՍ ՄՕՐ ՄԸ ՅԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ի դէպ ժամու ցուցումը քաղցրու-
թիւնը ապագային մէջ խորին գոհու-
նակութեան զգացումներով կը ընու ծնու
դայ սիրտը. մինչդեռ փութով ի դործ
դրուած խտութեան յիշատակը սաս-
տիկ կը խայթէ անոնց խիղճը: Ինքնին
գեղեցիկ դաս է մօր մը փորձառու-
թեան քաղցր պատմութիւնը: Մայր մը
երեւելի հրաւիրեալներու համար պատ-
րաստած էր իւր սեղանը ամենայն խնա-
մով և զգուշութեամբ, և ահա իւր
փոքրիկ աղջիկն արգանակով լի խոր
պնակը շրջեց և Թաիեց սեղանին ձիւ-
նափայլ ծածկոցին վրայ:

Ի՞նչ ընելու էի, կ'ըսէ նա: Այս ան-
տանելի կը թուէր ինձ ջիղերուս յոգ-
նած վիճակին մէջ, յոյժ անտանելի:
Կը պատրաստուէի բարկութեամբ վար
նետել աղջիկս իւր աթոռէն և ահա
օրհնեալ աղբեցութիւն մը կասեցուց
զիս: Նշմարեցի անոր երեսաց արտա-
յայտութիւնը. երբեք չեմ տեսած այն-
չափ տրտում, ահաբեկեալ և ահաբե-
կիչ ակնարկ մը: Յանկարծ անցելոյն
պատկերն եկաւ և կենդանի դոյներով
ներկայացաւ մտաց առջև: Աղջկանս
դէմքը կ'արտայայտէր զգացումներ, զորս
ես ունեցած էի քսան տարի յառաջ:

Յիշեցի այն ժամանակը երբ ես էի
իբր ութ տարեկան անհանդարտ աղջիկ
մը, ծնողացս երջանիկ յարկին տակ:

Քարիւղի ճրագներնոր սկսած էին գոր-
ծածուիլ, և հայրս գնած էր յոյժ գե-
ղեցիկ ճրագ մը: Չմեռ էր և փոթոր-
կալից երեկոյ:

Չիւնը ծածկած էր խոհանոցին պա-
տուհանները. ուստի, թէպէտ գիշեր
չէր, վառուեցաւ ճրագը: Մայրս վերի
յարկը հիւանդ պառկած էր, և մենք
տղայքս խոհանոցին մէջ ժողովուած
էինք որպէս զի նա չնեղուէր մեր աղ-
մուկէն և աղաղակներէն:

Ես չատ կը հպարտանայի սեղանի
պատրաստութեան օգնելով. գէթ կը
կարծէի թէ կ'օգնէի: Սոյն ջանասիրու-
թեամբ առի այն ճրագը և մառան
գնացի քիչ մը կարագ բերելու: Չա-
նացի ճրագը դնել առկալս դարակի մը
վրայ, բոց աւաղ. բաւական տեղ չտուի
անոր և ահա գորբելով ինկաւ կրողիւս
եայ յատակին վրայ:

Երբեք պիտի չմոռնամ թէ ի՞նչպէս
սարսափահար եղայ այն ժամանակ:
Գրեթէ քարացայ մնացի: Չհամարձա-
կեցայ վեր երթալ և կը վախնայի մնա-
լէ մառանին մէջ, և, որ յուզեցունէ է,
հօրս ձայնն հասաւ ականջս խոհանոցէն:
Ամենուս խօսած էր կրկին և կրկին որ
զգուշութեամբ դործածէինք ճրագը, և
ահա ոտքերուս առջև կը կենար այն բո-
լորովին ջախջախուած:

Սակայն կարծես թէ հօրս ձայնն ոյժ
տուաւ ինձ: Պարտէի վեր երթալ և
ընդունիլ յանդիմանութիւնը կամ ծե-
ծը, կամ երկուքը միանգամայն, որք
վստահ էի թէ ինձ կը սպասէին և որոց
իրօք արժանի կը համարէի զիս: Խալ-
խալելով վեր ելայ մութ սանդուխէն,
և երբ խոհանոց մտայ՝ այնպէս խոժոռ
տեսայ հօրս դէմքը որ զարհուրեցայ:

Հասկցայ թէ պէտք չկար անոր պատ-
մել ինչ որ պատահած էր: Նա լսած
էր ճրագին խորտակման ձայնը, և եթէ
չէր լսած, իմ դէմքս անոր կը յայտնէր
եղերութիւնը: Տղայք լուրջութեամբ կե-
ցած էին հոս և հոն և կը սպասէին
տեսնել թէ ի՞նչ պիտի ընէր հայրը:
Անոնց դէմքերէն հասկցայ թէ սարսա-
փահար եղած էին, վասն զի կը զգային

Թէ այնչափ զգուշութեան և հիացման առարկայ եղած ճրագին խորտակումը չէր կրնար մեծ յուզում չարուցանել։ Իսկ ես այնպէս ահաբեկեալ, այնպէս չփոթեալ և տրտում էի որ կարող չէի խօսիլ։ Սակայն, երբ դարձեալ նայեցայ հօրս, տեսայ թէ այլ ևս բարկութիւն չէր ցայտեր անոր աչքերէն, այլ կը նայէր յոյժ գորովալից արգասհատանօք։

Տարակոյս չունիմ թէ նա յայնժամ տեսաւ դէմքիս վրայ նոյն արտայայտութիւնը զոր այսօր տեսայ ես աղջկանս դէմքին վրայ։ Իսկոյն առաւ դիւ իւր գիրկը և սեղմեց իւր կուրծքին վրայ։ Ապա միմնչեց, ո՛հ, որպիսի քաղցրութեամբ, «փոյթ չէ, փոքրիկ աղջիկս, ամէնքս գիտենք թէ դիպուածաւ եղաւ այդ, բայց կը յուսամ թէ այսուհետեւ փոքր ճրագը պիտի առնուս երբ մանուկս լինես»։

Ո՛հ, ի՞նչ զգացի ես յայնժամ։ Այս այնքան անակնկալ էր ինձ համար որ յանկարծ ընկճեցայ սիրոյ և երախտագիտութեան զգացումներով և երեսներս ծածկելով լացի դառնապէս։ Ոչ մի պատիժ կրնար գործել իմ վրաս կէսն իսկ այս ազդեցութեան և ոչ ինչ կրնայ երբեք միտքէս ջնջել անոր յիշատակը։

Ո՛րչափ սիրեցի ես այսօր հայրս, երբ փոքրիկ աղջկանս դէմքը յիշողութեանս առջև պատկերացուց բոլոր այս անցեալը։

Արդեօք նոյնչափ պիտի սիրէ՞ դիւ աղջիկս քսան կամ աւելի տարիներ յետոյ, վասն զի այնչափ տարիներ յառաջ հօրս սիրտը շարժող նոյն աստուածատուր մղմամբ ես ալ շարժուելով կարող եղայ սրտիս վրայ սեղմել ահաբեկեալ փոքրիկ աղջիկս և ըսել քաղցրութեամբ, «Գիտեմ թէ դիտմամբ չթափեցիր արգանակը և գիտեմ թէ այսուհետեւ աւելի զգոյշ պիտի ըլլաս, աղջիկս»։ Օգուտ պիտի քաղէ՞ արդեօք այս ընթացքէս, երբ ինքն ալ մայր ըլլայ, ինչպէս ես քաղեցի այսօր։

ԻՆՉ ԻՆՉ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ [Խմբագրական]

Դանիելի պատմութիւնը չըսեր մեզ թէ ինչպէս առաւ Կիւրոս զԲաբելոն։ Մարգարէն կ'ըսէ միայն, «Նոյն գիշերը Բաղդէպուց Բաղդադէսը թափառեց սպաննուեցաւ ու թափառեց թիւնը Մարաց Դարեհ թագաւորը առաւ»։ Բաբելոնի անկումը տեղի ունեցաւ յամին 538 Ն. Ք., եւ սոյն զիսկայ պատմութիւնը որ գտած է ընդհանուր ընդունելութիւն՝ այն է զոր Հերոդոտոս կուտայ եւ զոր նա գրեց հարիւր տարի յետոյ։ Ըստ սոյն պատմութեան, Կիւրոս նախ պատերազմաւ յաղթեց Բաբելոնացոց եւ ապա, երբ Բաբելոնը գնացին փակուեցան իրենց քաղաքին մէջ, ջրանցներ բացաւ եւ եփրատի ջուրը դարձեց դէպ ի մօտակայ լիճերը։ Երբ գետոյն ջուրն իջաւ այնչափ զի կարելի էր հետի անցնիլ անոր մէջէն, Պարսից զօրքերն յառաջ խաղացին դէպ ի քա-

ղաքն պարսպին տակէն, եւ թէպէտ դիւրին պիտի ըլլար Բաբելոնացոց, եթէ տեղեակ ըլլային թէ այսպէս կ'արշաւէին Պարսիկը, կործանել զանոնք, գետոյն վրայ բացուած դռները փակելով եւ գետոյն եզերքը կառուցուած քարաշէն ամբողջներէն քարեր եւ նետեր նետելով, այսու ամենայնիւ, ինչպէս գիտենք, Պարսիկը յանկարծակի բերին քաղաքը երբ այն ամբողջովին տուած էր զինքն խախտածութեան։ Հերոդոտոսի այս պատմութիւնը չհակառակի Դանիելի պատմութեան, բայց ըստ ինքեան անհաւանական է։ Գիտը դարձունել դէպ ի Պարսի Նէճէֆ անուն լիճը կամ այլ լիճեր՝ ահազին գործ պիտի ըլլար, եւ եթէ ընդունուի իսկ թէ այդ հնարաւոր էր, հաղիւ հաւատալի կը թուի թէ բաղմամբեայ աշխատութիւն պահանջող այդպիսի գործ մը կրնար ծածուկ մնալ պաշարեալ Բաբելոնցիներէն։ Եւ գտնուած են կաւէ տախտակ մը եւ կաւէ զլան մը որ կը կրեն իրենց վրայ Կիւրոսի ժամանակաց յատուկ գրութեան։ Գրութեանը՝ որ տարբեր պատմութիւն կ'ընծայեն մեզ սոյն զիսկայ վրայ։ Այս գրութեան մէկ մասն աւրուած է, բայց անաղարտ պահուած մասունք կ'ըսեն թէ Բաբելոն անձնատուր եղաւ առանց ընդդիմութեան եւ ոչինչ կ'ըսեն գետոյն ջուրը դարձունելու վրայ։ Այս գրութեանը հաւանական կը թուի թէ Բաբելոնի քրմաց հօր դասակարգը զգուցեալ Նաբոնիդոս թագաւորին ծուլութենէն եւ մեղկութենէն եւ ի ծածուկ օգնեց Կիւրոսի գործին։ Քանզակներէն մին կը պարունակէ խօսք մը որոյ նշանակութիւնը կը կարծուի սա. «Եւ թագաւորին որդին մեռաւ»։ Այդ որդին էր Բաղդասար, որ ի բացակայութեան իւր հօր՝ կը գործէր իբրեւ թագաւոր պաշարեալ քաղաքին։ Այսպէս հաստատութիւն կը գտնէ Դանիելի խօսքը. «Նոյն գիշերը Բաղդէպուց Բաղդադէսը թափառեց սպաննուեցաւ»։

—1780էն հետէ Օքսֆորտի համալսարանին մէջ կը խօսուին կարգ մը ճառեր կամ քարոզներ, որք կը կոչուին Պէմիթլենեան քարոզք, վասն զի զայնս խօսողը տարին կ'ընդունի 120 անգլ. ոսկի այն գումարին հասոյթէն զոր վեր. Ճոն Պէմիթլեն այդ նպատակաւ նուիրած է այն հաստատութեան։ Ճառից նիւթը որոշուած են, եւ են Աստուածաշնչին հեղինակութիւնը, Քրիստոսի Աստուածութիւնը, կամ աստուածաբանական այսպիսի այլ խնդիրներ։ Յամին 1892, ճառախօսը կամ քարոզիչն էր վեր. Տր. Ալֆրէտ Պէրրի. իւր նիւթն էր «Գիտութեան Լոյսը ի վերայ Հաւատոյ»։ Սոյն ճառը հրատարակուած են եւ նիւթն հրապուրիչ է։ Մենք տեսած չենք զայնս, բայց գիրքին մէկ քննադատութենէն չենք հետեցունել թէ է այնպիսի գիրք մը զոր գնել պիտի ուզեն անոնք որք կարող են գնել սակաւ գիրքեր միայն։

—Քարոզաց համար աւելի օգտակար գիրք է «Բեմպրիճեան Ընկեր Աստուածաշնչի» (The Cambridge Companion of the Bible) անուն գիրքը, 412 երեսէ բաղկացեալ եւ քանի մը պատուական քարտէսներով, որ 21 դահեկանի կը ծախուի յԱնգլիա։

—Առողջ եւ կորովի ձերոց նշանաւորագոյն օրինակներէն մին է վեր. Յոնէտէրիք Կոտէ, ուսուցիչ Աստուածաբանական ճեմարանին ի Նէօշաթէլ, Չուիցերիա։ Անցեալ տարի հոկտ. 28ին տօնեց իւր ծննդեան ութսունամակը, եւ նոյն օր ընդունեց չորս-

հաւորական ուղերձ մը 247 բարեկամներէ եւ նախնի աշակերտներէ ստորագրեալ Փրոֆ. Կոտէ հանրածանօթ է իբրեւ աւետարանական Քրիստոնէութեան հզօրագոյն ջատագովներէն մին յԵւրոպա։ Բազում տարիներ եղաւ հովիւ տեղական եկեղեցոյն եւ միանգամայն ուսուցիչ ճեմարանին. եւ զարմանալի կը թուէր թէ անհատ մը կրնար կատարել այնչափ գործ եւ կատարել այնչափ լաւ։ Վերջին երեսուն տարեաց մէջ նորա յաջողութեան պատճառներէն մին եղած է օգնութիւնն իւր կնոջ, որ չըբնաղ կրնէ եւ որ, ըստ բանից Փրոֆ. Կոտէի մի պաշտօնակցին, «կարող է առանց մասնաւոր ճգնաց անցնիլ տապալկէն ի գրիչ», այսինքն հաւասար յաջողութեամբ կատարել առանին եւ գրական գործեր։ Այս կինը գրած է իւր ամուսնոյն պատուականագոյն երկասիրութիւններէն մէկ քանին, ընդ որս են իւր Մեկնութիւնը Նոր Կտակարանի ինչ ինչ գրոց եւ Աստուածաշնչական Ուսմանց երկու հատորք։ Ծերունի ուսուցիչը հիմա կը հրատարակէ մի Ներածութիւն Նորոյ Կտակարանի, որ, ըստ կարծեաց աստուածաբանից, աւելի կատարեալ եւ պատուական է քան նոյնպիսի որ եւ իցէ ուրիշ գործ. եւ եռանդեալ կը յուսացուի որ Աստուած խնայէ իւր ծառային մինչեւ աւարտի սոյն գործ։

—Ընդհանուր կարծիք այն է թէ Յովհաննու աւետարանը գրուեցաւ յետ միւս աւետարանաց։ Սակայն ոմանք կ'ընդունին նոր տեսութիւն մը, ըստ որում Յովհաննու աւետարանը կը լինի աւետարանաց հնագոյնը։ Կ'ըսուի թէ Տեառն մերոյ հրաշից եւ այլ գործոց վրայ Յովհաննու համառօտակի խօսելուն պատճառն է սա իրողութիւնը թէ այդ ամենայն թարմ էր աշակերտաց յիշողութեան մէջ եւ թէ ինչ որ աշակերտք ի վաղիք էին մոռնալ չէր ուրիշ բան, բայց եթէ Տեառն մերոյ վարդապետութիւնը, որոց վրայ ընդարձակօրէն կը խօսի Յովհաննէս։ Աւետարանաց մէջ ոչինչ կայ որով ցուցուի թէ երբ գրուեցան այս գրեանք, բայց չենք կարծեր թէ սոյն նոր տեսութիւն ունի ի նպատակ իւր այնպիսի վկայութիւն որով արժանանայ ընդհանուր ընդունելութեան։

Երբ կ'ըսուի թէ բոլոր Սուրբ Գիրքը տրուեցաւ աստուածային ներշնչութեամբ, այդ նշանակել թէ անոր բոլոր մասանց յարգն հաւասար է։ Նոր Կտակարանը, յորում կը պատմուին Քրիստոսի կեանքը եւ վարդապետութիւնը, իրաւամբ կը յարգենք աւելի քան նկարագրութիւնն այն ծիսից եւ արարողութեանց որք նշանակ էին Քրիստոսի։ Սակայն զայս ըսելով չենք ուղեր հասկցունել թէ Հին Կտակարանն արժանահաւատ չէ։ Արդի քննադատք ոմանք կը խօսին Հին Կտակարանին վրայ իբրեւ աւանդութեանց հաւաքածոյ մը վրայ որ իւր մէջ կը պարունակէ բաւական ճշմարտութիւն, ինչպէս կը պարունակեն գրեթէ բոլոր աղգաց աւանդութիւնը, բայց զոր արժանի չէ ընդունիլ իբրեւ պատմականօրէն արժանահաւատ։ Եւթըթ եպիսկոպոս Անգլիոյ այս տարի Էպիսկոպոս Թոմասի մէջ հրատարակեց կարգ մը պատուական յօդուածներ, որոց նիւթն էր Տեառն Մերոյ վարդապետութիւնը Հին Կտակարանի հեղինակութեան վրայ։ Այդ յօդուածոց ընթերցողին անհնար է չհամոզուիլ թէ Քրիստոս կը հաւատար Աբելի մահուան, Զոհեղեղին, Ղովտի կնոջ վախճանին, պղնձէ օձին կանգնման, մանանայի իջնելուն, ասորի-

նէկեմանի հրաշլւք բուժման, Յովնանու եւրեք օր ձկան փորին մէջ մնալուն, եւ ուրիշ այսպիսի դիպաց պատմութեանց: Շատ քննադատներ կը համարին զայնս բարոյական նպատակաւ յօրինուած առասպելներ: Եթէ այդպիսի էին, ուրեմն խաբուեցաւ Բրիտանոս. հետեւութիւն մը՝ զոր անշուշտ կարելի չէ ընդունիլ առանց ուրանալու նորա Աստուածութիւնը:

ՎԱՐՁ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԵԱՆ

Քաղաքի մը նամակատան պատուհանին առջեւ նստող քարտուղարը սովորաբար շատ զբաղեալ կ'ըլլայ, բայց երբեմն կը պատահի որ կ'ունենայ պարասոյ վայրկեաններ: Ահա այսպիսի ժամանակ մը ամառ օր մը յետ միջառուր, երբ գործը բոլորովին դադրած կը թուէր, նամակատան այդ քարտուղարներէն մին ընդոստ արթնցաւ իւր անոյշ քունէն սուր ձայնէ մը որ կու գար անտեսանելի կողմէ մը:

«Ըսէք, Պարոն», կը հարցնէր ձայնը, «ի՞նչ նամակ կ'այ»:

Քարտուղարն իւր խորշէն աչուրները անկած նայեցաւ դուրս, բայց կարող չեղաւ տեսնել այդ ձայնն հանողը: Յետոյ իւր գլուխը կէս մը դուրս հանեց նեղ պատուհանէն եւ նայելով վար՝ տեսաւ ցնցոտիներ հագած փոքրիկ տղայ մը որ իւր ուսն ունէր կօշիկ ներկողի տուփ, եւնս:

«Նամակ քեզի», ըսաւ ծիծաղելով, «չեմ գիտեր: Ի՞նչ է անունդ»: «Պիլի»: «Պիլի — յետոյ»:

Փոքրիկը մէկ մը այս՝ մէկ մը միւս ոտքին վրայ կը կենար, բայց նորա վճիռ եւ կապոյտ աչուրները անթարթափ կը յռնէին քարտուղարին վրայ:

«Ոչ ուրիշ բան», ըսաւ, «ձէս Պիլի»: «Կարծեմ չկայ ուրիշ բան», պատասխանեց քարտուղարը: «Նամակի՞ կը սպասէիր»: «Այո, Պարոն»:

Փոքրիկին երեսին վրայ վստահութեան արտայայտութիւն մը կը փայլէր, եւ քարտուղարը ջանաց գտնել պարզ պատասխան մը:

«Թերեւս», ըսաւ տղան, «եթէ ըսէի թէ ինչո՞ւ համար կը փնտռեմ նամակ մը, պիտի կրնայիք գտնել զայն»:

«Թերեւս կարենայի», ըսաւ քարտուղարը: «որ եւ իցէ՝ քնաս յառաջ պիտի չգայ փորձ մը ընելով»: Փոքրիկը գետին դրաւ իւր գործիքները եւ ըսաւ, «Անցեալ կիրակի առաւօտ կիրակնօրեայ դպրոցն էի, եւ երբ ետ կը գտնայի, դացի Միս Ռոճըրսի, կը ծանչնա՞ք զնա»:

«Ոչ», պատասխանեց քարտուղարը, տակաւին ժպտելով: «Նա է մեր կարգին վարժուհին: Կը սորվեցունէր ինձ դասը, եւ երբ կը մեկնէի իւր տնէն, զայն բոլորովին սորված կ'ըլլայի: Նստողոյն վար կ'իջնէի, եւ ահա տեսայ դիմացս ծերունի մարդ մը որոյ վրայէն ինկաւ գրաստանակ (փաթեթ) մը: Վերցուցի գրաստանակը եւ տարի զայն իմ ընտանեացիս: Տեսայ որ ստակով լեցուն էր, բայց երբեք ձեռք չգցուցի անոր: Գիշերը երկար ժամանակ մտածեցի կիրակնօրեայ դպրոցի դասին վրայ, եւ ո՞րչափ կը մտածէի անոր վրայ, այնչափ աւելի կը նեղուէի: Հետեւեալ առաւօտ նորէն հազայ աղէկ հանգերձներս, եւ գրաստանակն առի եւ կ'ուզէի երթալ Միս Ռոճըրսի: Երբեք թէ Միս Ռոճըրս պիտի ցաւէր ըրածիս վրայ, եւ ուստի մտածեցի ստակը ետ զրկել իմ ձեռքովս: Գրաստանակին մէջ կային նաեւ քանի մը

քարտեր եւ ուրիշ բաներ: Ես նամակ մը գրեցի մարդուն, եւ ըսի թէ շատ կը ցաւեմ որ իմ քովս պահեցի գրաստանակը: Ետոյ ստորագրեցի անունս, ձէս Պիլի: Այնուհետեւ ծախեցի եւ գոցեցի զայն եւ անոր զրկեցի թղթատարով»:

Քարտուղարն այլ եւս չէր ժպտեր այս ատեն, եւ նայելով տղային լուրջ դէմքին վրայ, հարցուց, «Գրեցի՞ր մարդուն թէ ո՞ւր պիտի զրկէր նամակիդ պատասխանը»: «Ոչ, Պարոն: Բայց գրեցի թէ հոս պիտի գամ եւ հարցնեմ, պիտեալու համար թէ գրաստանակն ստացա՞ծ էր արդեօք: Այսչափ»:

«Հասկցայ», պատասխանեց քարտուղարը: «Եթէ սպասես վայրկեան մը, պիտի նայիմ թէ կրնամ գտնել բան մը»:

Առանց յաջողութեան յուսոյ դնաց «Բ» տուփին առջեւ, եւ արագ մը աչքէ անցուց անոր պարունակած նամակները: Ծրարին կեղծոյնը գտաւ նամակ մը որ կը կրէր հետագայ հասցէն: «Պիլի. տէրը պիտի փնտռէ նամակս»:

Ձուարթ դէմքով ետ դէպի պատուհանը դարձաւ աճապարանօք, եւ նամակը երկնցուց կօշիկ ներկող փոքրիկին: «Ահա», ըսաւ, «քուդիդ ըլլալու է այս»:

Պիլի առաւ նամակը, մէկ, երկու անգամ դարձուց զայն, եւ յետոյ ետ տուաւ: «Կարգացէ՛ք ինձի», ըսաւ, «ես աղէկ չեմ կրնար կարգալ»:

Քարտուղարը քակեց պահարանը, հանեց եւ բացաւ ներփակեալ նամակը: Այն էր ճարտար եւ վարժ ձեռքով գրուած նամակ մը որ կը սկսէր սա սիրուն բառերով, «Իմ բարի փոքրիկ Պիլիս», եւ նամակագիրը կ'ըսէր որ տղան երթար տեսնէր զինք, հասցէի մը համեմատ զոր զրկած էր: Նամակը կը վերջանար սա ընտանի բառերով, «Ուղղութիւնը միշտ լաւագոյն աշխարհավարութիւնն է: Բայց կը զգամ թէ այս պարագային մէջ վայելուչ է ուրիշ կերպ վարձարութիւն մը»: Այս վերջինը կ'ակնարկէր մաքրութեամբ ծաղուած թղթադրամ մը զոր կը պարունակէր նամակը:

Քարտուղարը Պիլիի կարգաց նամակը, եւ յետոյ տուաւ զայն անոր, ըսելով, «Դնա Միս Ռոճըրսի, եւ անոր պատմէ բոլոր բաները: Նա քեզ պիտի ըսէ թէ ինչ ընելու ես»:

Փոքրիկ Պիլիի աչուրները կը շողային երբ շնորհակալ եղաւ քարտուղարին: Յետոյ կոնակը զարկաւ կօշիկ ներկելու գործին եւ ելաւ փողոց խոստանալով անոր՝ նորէն գալ եւ պատմել ինչ որ տեղի ունենար այնուհետեւ:

Շաբաթ մը յետոյ եկաւ տեսնել քարտուղարը: Պիլիի հանգերձները նոր էին, եւ աւելի լաւ յարմարած էին վրան քան առաջուանները, եւ չէր տեսնուեր կօշիկ ներկելու տուփը: Ելաւ իւր բարեկամին քով եւ անոր ձեռքը սեղմելով ըսաւ, «Ես այլ եւս չեմ ներկեր կօշիկ: Այն մարդը որ գրեց նամակը, ինձ պաշտօն մը տուաւ իւր վաճառատան մէջ: Եւ ես հիմա դիշերային դպրոց կ'երթամ»:

Ըսաւ նաեւ քան զայս աւելի, եւ անոնք երկուքը խօսակցեցան իրարու հետ: Բայց բաւական բան խօսեցանք արդէն փոքրիկ Պիլիի վրայ՝ ցուցնելու համար թէ միշտ ճշմարիտ է ուղղութեան վրայ ըսուած առածը թէ այն է լաւագոյն աշխարհավարութիւնը: Եւ մինչեւ իսկ եթէ նամակ մը չգտնուէր Պիլիի ուղղեալ, դարձեալ նոյնչափ ճշմարիտ պիտի լինէր այդ առածը:

ԹՂԹԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՐԴԻՍ (Լ. ՆԱԲԷԱ)

1891 թուականը ստուգիլ է մին այն տարիներէն յորում թուղթը կարի շատ նպատակաց համար գործածուեցաւ: Տանց շինութեան մէջ թուղթը քարի կամ աղիւսի տեղ գործածելու գաղափարը արդէն հին է: Բայց նորութիւն է անոր կիրառութիւնը փոխանակ պատուհանի ապակիներու, ծաղկանց թաղարներու կաւին, երկաթուղեաց երկաթներու, կառաց անիւներու եւ ձիու պայտերու, աշխատանոցի մէջ գործածուած յաւճապակի անոթներու, նաեւ փոխանակ տակառի փայտի, եւ փոքր նաւերու շինութեան մէջ՝ փոխանակ փայտի: Ծախարակներ ալ կը շինուին թղթէ: Պատուհաններու ապակիներուն տեղը թղթի պատրաստութիւնը նախ փորձուեցաւ Միացեալ Նահանգաց մէջ: Պատուհանի թղթի թերթերն ունին աղօտ ապակոյ երեւոյթ: Կ'արդեւին լուսոյ շառաւիղները ներս մտնելէ, մինչ ջերմութեան շառաւիղներուն թոյլ կու տան մտնել ներս, եւ այսպէս յարմար են ջերմասեղաններու (heating) համար: Կը հաշուուի թէ պատուհանի իննսունհինգորս հարկերորդամետր երկայն եւ վաթսուներեք հարկերորդամետր լայն թուղթ մը իւր փայտէ շրջանակով եւ երկաթեայ գործիքներով, կ'ելլէ իւր 21 դահեկան ծախիւք, եւ միջակ հաշուով կը գրմանայ չորս տարի:

Թղթէ ծաղկի թաղարներ առաւելութիւն ունին հողէ թաղարներուն վրայ, վասն զի չեն կոտրիր եւ թեթեւ են: Եթէ քան հողէ թաղարներն աւելի աժան ըլլային, անոնց տեղը կը բռնէին: Պարտիզպանք եւ անտառ մշակողը ո՞րչափ շատ թաղար կը գործածեն: Այդօրինակ թաղարք ո՞չ կը փոխն, ո՞չ ջուր կամ օդ կ'անցունեն: Նաեւ ուրիշ հողէ ձեռագործներու նման կը գործածուին զարդու համար: Եթէ կիտուածով պատին կամ ներկուին, առաւելութիւն կ'ունենան հողէ զարդարուն ամաններու վրայ, վասն զի աւելի դիւրաւ կը մտնեն ուղղած ձեւերուն: Թղթէ նաւակներ շինելու կարելիութիւնը փորձուած եւ հաստատուած է ճշգրտոյն փորձերով: Արդէն անկէ շինուած են լաւ նաւակներ: Բայց անոնց շինութիւնը այնչափ յաջողած չէ որչափ կրնար ակնկալուիլ: Իսկ թղթէ տան շինութիւնը յաջողութեամբ պատկուած է: Ծարտարապետաց հաստատութիւն մը հիմնուեցաւ քանի մը տարի առաջ, որոյ սկզբունքն էր ո՞չ փայտ գործածել եւ ո՞չ երկաթ: Եւ նորա գրեթէ բոլորովին ճշեալ թղթէ շինութեամբ տունները շահեկան օրինակներ են այդ նիւթով յօրինուած ձեռագործներու: Նախ կը պատրաստուին տախտակներ սովորաբար երեք մետր երկայն եւ մէկ մետր եւ վաթսուս հարկերորդամետր լայն, եւ խողովակածեւ գերան տասն հարկերորդամետր թանձրութեամբ եւ բաղկացեալ չորս հազարորդամետր թանձրութեամբ ճշեալ թղթէ պատերով, եւ փակցուած՝ նմանապէս թղթէ շինուած կաղամածի մը վրայ: Սոյն կաղամածը բաղկացունող կտորները լատինական V կամ U դիրքերուն ձեւն ունին: Այս կերպով կարի յոյժ թեթեւ ձեւեր կամ գերաններ կը պատրաստուին: Մէն մի տախտակ չկէտեր աւելի քան քառասուն հազարակրամ: Գիւրաւ կրնան վերցուիլ ձեռքով, եւ ծայրերը կամ եղերքն այնպէս են որ կը յարմարին իրարու կցուելով պատը կաղմելու: Տանիքը կամ առաստաղը կը բաղկանայ նմանապէս նոյն տախտակներէն:

որ զոյգ զոյգ կը դրուին: Ասոնք կը կենան պատերու վրայ որոց փակցուած են անկեան թղթաշէն մասերը: Շէնքն հաստատուն ընելու համար, զուգահեռական գիրքով կեցող երկու պատերը իրարու հետ կը կապակցին ոչ սակաւ ձողերով որ կը բազկանան կալիքանցեալ երկաթէ նուրբ թելերէ, մասնաւորապէս եթէ շէնքն է երկայն սրահ առանց տանիքը վերցունող պատերու: Երկեակ պատերուն շնորհիւ որք իրենց միջոցին մէջ կը պարունակեն ոգ շէնքին չորս կողմը, կ'ունենանք տուներ որոց գրեթէ անծանօթ է ջերմութեան աստիճանի զանազանութիւն, եւ հետեւապէս շատ հանգըտաւէտ են բնակութեան համար: Յատակը (տէշէշ) կը բազկանայ իւր մէկուկէս մետր քառակուսի տախտակներէ: շինուած է վեց հազարորդամետր թանձրութեամբ թղթէ, եւ դամուած՝ V գրին ձեւով դերաներու վրայ:

Այս տուներուն գործածութիւնն ի մասնաւորի կրնայ յանձնարարուիլ առժամանակեայ բնակարանաց համար: Նշանաւորապէս լաւ կը յարմարին իւրեւ տեղիք արուեստահանդիսից, իւրեւ շէնք հիւանդանոցի, եւ պատերազմի ժամանակ դաշտային փոխադրելի զինուորանոցի, եւն: Այս դրութեամբ շինուած հիւանդանոցը կը թուին թէ յոյժ գոհացուցիչ եղած են: Բաց ի ընդհանուր առաւելութիւններէն որ արդիւնք են արագ շինութեան, սա մասնաւոր իրողութիւնը կրնայ ի հաշիւ առնուիլ, թէ պատերուն շինութեան համար գործածուած թուղթերը կրնան պատրաստուիլ հակահետխական ջրով որ պիտի ընծայէ անոնց՝ համաճարակաց վարակիչ մանրածիրներ չընդունելու անգին յատկութիւնը: Նպատակ չունինք հոս նշանակել թղթին բոլոր նոր կիրառութիւնները, այլ ուղեցինք միայն քանի մը հասն առնուիլ դիտողութեան, եւ հրաւիրել ուղադրութիւն անոնց վրայ եղած ինչ ինչ զարգացմանց: Թղթին ի վեր անդ յիշուած կիրառութեանց — կառաց անիւներու, տակառներու, ձիու պայտերու, եւն: — վրայ կրնանք յիշել նաեւ փորձերը որ կատարուած են առանին ինչ ինչ կահուց եւ կարասեաց պատրաստութեան համար, որպիսի են, սեղաններ եւ ծալուող աթոռներ, որոց զլիւսուոր առաւելութիւնը յայտնապէս կը կայանայ իրենց թեթեւութեանը մէջ: Այս փորձերն եղած են բաւական վարանամբ: Բայց շատ ժամանակ չանցած թուղթը, որ արդէն ունի իւր որմնադիրները, հիւանդը եւ ատաղձագործները, պիտի ունենայ նաեւ իւր նրբին ձեռագործաց արհեստաւորները:

ԻՍԼԱՄԱՒԱԼ

Երբ ճանապարհորդը կը մօտենան Իսլանտիոյ, կը տեսնեն «երկիր մը որ վայրիկ մի կը փայլի մառախուղի եւ ամպի մէջէ, կ'աներևութանայ, վերստին յերեւան կու գայ եւ յետոյ կը ծածկուի աչքէ ժամերով, իւր թէ զժկամակութիւն ցուցնելով դանդաղութեամբ, եւ կ'ըսուի թէ անոր ծովեզրաց առաջին նշոյլը մասնաւորապէս իւր կանխագոյն պատմութիւնը կը նկարագրեն: Նախ իսլանտացի կրօնաւորը հաստատուեցան յիսլանտիա, բայց պատշաճ դատեցին մեկնիլ անտի երբ կղզին վերստին գտան վայրագ սքանախաղի վիթխիկը: Այս կղզին նախապէս կ'անուանէր Չեան Երկիր, բայց վերստին անուանեցաւ Իսլանտիա (Երկիր Սառնամանեաց) սքանախաղի նաւովա-

րէ մը, մասնաւորապէս սառի դանդաղաներն ակնարկելով որ յաճախ չուրջ կը պատեն կղզին:

Հստակ նկարագրութիւններէն դատելով, Իսլանտիա չէ երկրաւոր դարձաւ: Հրաբխային ծագում ունի. հրաբուխը տակաւին վառ վիճակի մէջ են կղզւոյն շատ կողմերը, որ մեծաւ մասամբ կը բազկանայ մեծ լայն անապատէ մը: Կղզւոյն բնակելի մասերը կը գտնուին ծովափանց մօտ, ուր անոնք կարելի է տեսնել կանաչ ովասիս մը կամ հովիտ մը իւր մէջ ցրիւ դրանուած ագարակներով: հետաւորագոյն ագարակը, կղզւոյն դէպ ի ներքին կողմը, ծովէն իւր յիսուն մղոն հեռի է: Կղզւոյն շատ կողմանց մէջ բլուրներ կան, եւ հոսանքներ՝ աստ եւ անդ, բայց գետերը չեն նաւարկելի մինչեւ անգամ փոքրիկ նաւակներով իսկ: Կլիման չէ այնպէս խիստ, ինչպէս բնականապէս կը կարծէ մարդ անոր լայնութեան աստիճանն ի նկատ առնելով:

Կղզւոյն ճամբաները շատ նեղ են, հազիւ կարելի ըլլալով ձի հեծած անցնիլ անոնցմէ, անյարմար են ոտքով քայլելու, եւ ճանապարհորդութիւնը կ'ըլլայ ձիերով: Շատ քիչ տեղի կ'ունենայ ուղեւորութիւն կղզւոյն մէկ կողմէն դէպ ի միւս կողմը: Օտարականը պարտի միշտ ունենալ ձիոց երկայն շարք մը:

Ջարմանալի դրական դար մը սկսաւ յիսլանտիա քրիստոնէական կրօնին անդ յամին 1000 օրինաւորապէս հաստատուելէն շուտ ետքը: Երբ մուտ գտաւ գրչութեան արուեստը, եւ դպրոցներ կառուցուեցան, աշխարհականը եղան ամենէն նախանձաւոր ուսումնականներն եւ հեղինակները: Եւ թերեւս այս է պատճառը որ Իսլանտիոյ ձեռագիր գրականութիւնը ներկայ ժամանակին մէջ հարստագոյնն է յայտարհի: Ժողովրդեան կրօնն է Լուտերականութիւն, եւ ամբողջ կղզին կը կազմէ միակ թեմ մը եպիսկոպոսական: Կը թուի թէ յիսլանտիա չկան դաւաճաբարբառներ: Իւրաքանչիւր բնակիչ դաստիարակեալ է, եւ հազուադիւս չեն քանի մը լեզու հասկցող գիւղացիներ: Կղզւոյն մէջ կան երկու մատենադարան, եւ լրագիրք եւ գրագիտական հանդէսը ընդարձակ շրջաբերութեան մէջ են, եւ պատիւ կը բերեն բնիկներուն:

Ռայքիավիք, գլխաւոր քաղաքը, 3,000 բնակիչ ունի: Կառավարիչն եւ եպիսկոպոսն հոս կը բնակին, հոս է Իսլանտիոյ Գոլէճը, հաստատուած է հոս նաեւ քարոզիչներ պատրաստելու գոլէճ մը:

Կղզին ընդարձակ է եւ բնական մեծ հարստութիւն ունի որ ցարդ գրեթէ չէ հանուած յերեւան: Բնակչաց մեծ մասը իրենց ապրուստը կը հայթայթեն մեկուսացեալ ագարակներու մէջ, սերտիւ յարեալ են իրենց սովորութիւններուն, եւ հակառակ են նորութեանց: Բնակչաց մեծագոյն մասը բոլորովին կոշտ կեանք կը վարեն, նոցա բնակարանք առ հասարակ քիչ լաւ են քան նապաստակաց դեռնափոր որջերը: մի եւ նոյն սենեակը յաճախ կը ծառայէ ամբողջ ընտանեաց զանազան պիտոյից: Գրեանց աւատութիւնը եւ անեցոց աւանդական մարդասիրութիւնը եւ անկեղծ հիւրասիրութիւնը, կ'ըսուի թէ, հաճոյական կ'ընեն անոնց տունները: Սկսած է դաղթականութիւնն դէպ յԱմերիկա, այդ պատճառաւ կղզւոյն բնակչաց թիւը քիչ մը նուազած է:

ՁԻՆԱԿՈՇԿԻ ՄԱՐԶԱՆՔ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Այժմ գերմանական բանակին ինչ ինչ զօրազնդաց մէջ շատ հետաքրքրական փորձեր կ'ըլլան ձիւնակօշիկի գործածութիւնը մտցունելու, ձմրան սաստկադոյն եղանակին մէջ զօրաց յառաջ քայլելուն եւ ճակատամարտի ծառայութիւնները կատարելու համար:

Ձիւնակօշիկը զորս այժմ կը գործածեն գերմանացի զինուորք, նոյն են այնպիսեաց հետ որ կը գործածուէին դարերով Եւրոպայի հիւսիսային երկիրներուն մէջ, ի նորվեկիա, ի Լափոնիա, եւն: Ձիւնակօշիկն է իւր մէկ եարտա երկայնութեամբ եւ մէկ ոտքէ քիչ մը աւելի լայնութեամբ նուրբ շերտ փայտի, յառաջակողմը դէպ ի վեր դարձած աղեղնաձեւ, եւ երկաթով պատեալ: Ամէն մարդ կը գործածէ զայն ի նորվեկիա, եւ ձեռք բերուած արդիւնքն յիւրաւի զարմանալի են: Խորագոյն ձեռնց ժամանակ գիւղային թղթատարը անոնց կը պարտի իւր պաշտօնը շարունակելու կարելիութիւնը ոչ միայն անյապաղ, այլ նաեւ հիւանալի արագութեամբ: Որսորդք իրենց ձիւնակօշիկներն հաղած կը հալածեն նապաստակը եւ կը սպաննեն զայն լոկ գաւազանի հարուածով: Հարկ չէ ըսել թէ նորվեկիացի զինուորք չէին կրնար մնալ անծանօթ ազգային այս գրօսանաց եւ անմասն անկէ: Այսպէս, անցեալ դարու կէսէն հետէ նոցա հայրենեաց մէջ կային թեթեւաշարժ հետեւակ զօրաց գունդեր որք վարժ էին քայլելու ձեան վրայ ձիւնակօշիկներով: Եւ կարող մեծագոյն ծառայութիւնները մատուցանելու ձմեռային ճակատամարտի ժամանակ: Ջարդիս բոլոր նորվեկիական հետեւակ զօրագունդք ամէն տարի մարզանքներ կ'ընեն ձեան վրայ այն կօշիկներուն օգնութեամբ իրենց ձմեռոցներուն (բւււ) մէջ, եւ մինչեւ իսկ իրարու հետ մրցման կ'ըլլեն ձիւնակօշիկով վազելու:

Հոլանտական բանակին հետեւակ զինուորք նոյն եղանակաւ մարզանքներ կ'ընեն սառած ջրանցներուն վրայ որ բազմաթիւ են իրենց երկրին մէջ:

Ի վերջոյ, ոռոս բանակին մէջ քանի մը զօրագունդք (կայսերական ընտանեաց հրացանակիրք եւ ֆինլանտացի հրացանակիրք) ունին նմանօրինակ կօշիկներ:

Գերմանիոյ կայսրը չկամելով յայտ մասին ստորին մնալ իւր դրացիներէն, ձիւնակօշիկաց փորձն ընել առած է հետեւակազօրաց ութսունեակիրք գնդին մէջ, որ հաստատուած են ի Կուլար, Հանովերի եւ Պրունսլիքի սահմանադիտոց վրայ:

Տիպար ֆլաշմու (քառակուսի ձեւով զօրագունդ) մը բաղլացեալ անպաշտօն սպաներէ, ընդ հրամանատարութեամբ սպայ մը, կը թուած է ձիւնակօշիկի գործածելու: Եւ այս կօշիկներով երկար հեռաւորութիւններ քալած կտրած է քաղաքին մերձակայ լեռանց մէջ եւ ըրած է ամէն ձեռագումափորձեր:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ԿՈՒՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆՇԱՒԱՏԻՑ

Գ. Կ'ըսեն թէ Սուրբ Գրոց մէջ խելքի մտքի հասողութեան վեր բաներ կան, ուստի չեն կրնար հաւատալ: Դոր օրինակ, յօշնչէ գոյութիւնը, Երրորդութիւնը, հրաշքներն, մեռելոց յարութիւնը, Աստուծոյ Նախասահմանութիւնը, եւն: Յամառ կու-

րուծիւն մըն ալ առ է. որպէս թէ Աստուած ալ իրենց հաւասար ոմն է ու հասկնալու են ամէն բան, գիտնալու են Աստուծոյ խորհուրդներն ու գործքերը: Ու ըստ խորհուրդներն ու գործքերն մարդ, չէս խորհիր թէ Աստուած ո՞րքան մեծ, ո՞րքան բարձր եւ ո՞րքան գերագոյն է քան զքեզ: Աստուծոյ գաղտնիքներն պիտի գիտնա՞ն: Եթէ փոքր աղայք իրենց ծնողաց խորհուրդներն ու խօսածները եւ ըրածները չեն հասկնար, ո՞րքան զուարթ անհուն փոքր եւ ցած եւ քան Արարիչ: Բաւական է որ քեզի պէտք եղածը հասկցուցեր է: Աստուծոյ անքննելի խորհուրդներն ու գործքներն ալ կ'ուզես հասկնալ, ու չհասկնալք սուտ հանելու փառս կ'ընես: Ուրեմն երկտրականութիւնը սուտ բան է աշխարհի վրայ. առանկ բան չկայ, ըսէ, վասն զի չես հասկնար թէ ի՞նչ գործութիւն է այն: Ծովու մակընթացութեան եւ տեղատուութեան մի հաւատար, զի չես հասկնար թէ ի՞նչ է: Կեանք չկայ, ըսէ, զի չես գիտեր ի՞նչ է կեանքը: Բնութեան ո՞ր գաղտնիքներն հասկցեր ես որ բնութեան Արարչին խորին խորհուրդներն պիտի հասկնաս: «Ո՞վ է ատիկա որ անխնայ խօսքերով խորհուրդը կը նսեմացունէ», ըսուեցաւ Յորին: Եւ ցուցուեցաւ անոր թէ ո՞ր էր եւ կրնա՞ր հասկնալ Աստուծոյ մեծամեծ գործքերն: Աստուծոյ պէս վեհագոյն էակի մը գործերուն ու խորհուրդներուն բարձրութիւնը եւ անքննելիութիւնը ճշմարտութեան յաւէտ նպատակն են քան աննպատակ, զի ստախոսք այգիսի բարձր ստորագիծները եւ գործութիւնները չեն կըրնար վերագրել Աստուծոյ եւ իւրեր ամենեւեցուն պատմել այնպիսի հրաշալիքներ: Ահա կը տեսնեմք եւ կը լսեմք թէ ի՞նչ անվայել եւ այլանդակ յատկութիւններ կ'ընծայեն հոգապաշտը իրենց աստուածոց եւ ի՞նչ ցած ու անարգ բաներ կը պատմեն անոնց վրայ: Ուստի անհաւատին կուրուծութիւնն է որ չտեսներ թէ այս սքանչելի տիեզերքն ի՞նչ անհուն, ամենակարող եւ իմաստուն Արարիչ մը ունի եւ ո՞րքան հիմնալի են Նորա գործքերն:

Օր մը Աստուծոյ այս մեծամեծ բաներուն հաւատարմը նախապաշարմունք կամ դիւրահաւանութիւն սեպող անկրօնի մը սա պատասխանը տուի: «Աշխարհիս վրայ ձեզմէ անկի կոյր նախապաշարեալ կամ դիւրահաւան մարդ չկայ: Կը զարմանաք ռամկին աներեւոյթ գործութեանց հաւատարմուն եւ անոր սնապաշտութեանց: Բայց դուք անանկ ստուծեան մը կը հաւատաք որ քան ռամկազն աւելի ծաղրալի եւ անհաւատալի է:» «Ոչ, ոչ,» ըսաւ նա, «մեք ի՞նչ սուտի կը հաւատամք:» «Այո,» ըսի, «դուք կը հաւատաք թէ երկրիս բոլոր երկաթեղիններն ու կամուրջներն շինողները քանի մը տգէտ խեղճ մարդիկ են: Կը հաւատաք թէ Հոգւմայ Սուրբ Պետրոսի եկեղեցին ու վատիկանի պալատը շինողն է տկար ու փոքրիկ եւ աղքատիկ տղայ մը: Գան զայս աւելի դիւրահաւանութիւն կրնայ ըլլալ:» «Ի՞նչ ըսել է այդ,» հարցուց նա: «Ի՞նչ ըսել է, չէս հասկնար ի՞նչ ըսել կ'ուզեմ: Իմաստուն միտք ունեցողը թող հասկնայ, կ'ըսէ Սուրբ Գիւրգը: Այսպէս ես կ'ըսեմ քեզ: Ո՞վ է բոլոր մարդաբնութիւններն ու նախնի արարքներն իւր վրայ կեդրոնացունողն ու իւր բոլոր խօսածներն ու ըրածները ոչ միայն Աւետարանաց այլ անթիւ մարդոց զարէ ի զար պատմել, գրել եւ քարոզել տուողը: Ո՞վ է բոլոր աշխարհի ողորմ հա-

կառակ սուրբ կրօն մը աղգաց յաղթա տարածողն եւ ամէն ընդդիմութեան յաղթելով յառաջ տանողն: Ո՞վ է հոգեւոր աղատութիւն եւ գերաքանչ բարոյականութիւն մը ուսուցանելով ամենայն ուրեք բարեկարգութիւն ընողը: Ո՞վ է երկրիս ամենեւեց զօրաւոր ազգերն լուսաւորող, ամէնքն իրեն հպատակեցնող, իմաստուններն զարմացունող ու անհաւատներն անգամ ապաշինող այն չնաշխարհիկ Անձը: Ո՞վ է «Երկինք ու երկիր պիտի անցնին, բայց իմ խօսքերս պիտի չանցնին», ըսելու համարձակողն, եւ իւր կանխազեկոյցներն ճշգուծեամբ կատարուին յերեւան հանողը: Անուս, աննշան ու աղքատ դիւղացի մը: Ահ, տղայ մը անգամ չկրնար հաւատալ, բայց դուք կը հաւատաք: Ես չեմ կրնար հաւատալ բնաւ առանց հաւատարմութե նա էր աստուածային Անձ մը: Եւ Աստուծոյ մատը կայ ու Աստուծոյ մարտութիւնը յամենայնի: Եթէ ոչ՝ անհնարին է, այնչափ անհնարին որչափ խեղճ աղքատիկ անձի մը միայնակ մեծամեծ շէնքեր կանգնելը:» Ահա այսչափ կոյր են անհաւատք:

Դ. Անհաւատից մէկ կուրուծութիւնն ալ այս է որ կ'ըսեն թէ այսչափ կրօնք կան ի մարդիկ, ո՞րքան պիտի ընդունիմք: Ո՞րք. միտք չունիմ, բանականութիւն չունիմ, չէս կրնար որոշել ու ընտրել մին: «Ամէն բան փորձեցէք, բարին ամուր բռնեցէք» խօսքը չէս գիտեր: Միթէ պատճառ է կրօնից դանդաղութիւնը բնաւ ճշմարիտ կրօն մը չկենայուն: Բազմաթիւ հանքեր գտնուելիս պատճառ է ոսկի հանք մը չկենայուն: Բազմաթիւ քարեր կենալն պատճառ է գեղեցիկ գոհար կամ աղամանդ չըլլալուն: Անկրօն մը ըսել է թէ «Ես բնաւ կրօնք մը չեմ որդեգրեր ինձ մինչեւ որ աշխարհիս բոլոր կրօններն միանան ու բոլոր մարդիկ մէկ կրօնք ունենան:» Քրիստոնեայ մը պատասխաններ է. «Հաւ եւս կ'ընէիր, եթէ որոշէիր բնաւ հաց չուտել մինչեւ որ աշխարհիս բոլոր ժամացոյցք ամէնը մէկէն 12 զարնեն:» «Որպէս զի անօթի մեռնէի», յարեւ է անհաւատը: «Այո,» պատասխանած է հաւատացեալն, «վասն զի լաւ եւս էր սովմահ ըլլալք քան թէ հոգիդ կշտացնող սուրբ կրօնէ մը զուրկ մնալք:» Դա՛ զպատասխան. պէտք է որ մենք եւս այսպէս պատասխանեմք ըստ խրատու Պետրոսի որ կ'ըսէ, «Անոնց անէն մի վախճաք ու մի շփոթիք, հապա Տէր Աստուածը սրտերն ու մէջ սուրբ պահեցէք. եւ միշտ պատրաստ եղէք ճշգրտութեամբ ու երկիւղածութեամբ պատասխան տալու ամենուն որ ձեր ունեցած յոյսին պատճառը ձեզի կը հարցնեն:»

Աստուածաշունչին թշնամիք շատ են սկիզբէն հետէ. զի նա ապականեալ սրտից դէմ կը խօսի, ինչպէս Միքիա Աքաբու դէմ խօսելով ազէկ մարդաբնութիւն չընելու: Ուստի ամենայն ճգամբ պատերազմեցան ոչ միայն հեթանոսք, այլ նաեւ անպատմաբողք ի հաւատոյ. եւ ոչ միայն հալածիչք, այլ նաեւ անհաւատք: Սակայն ի՞նչ կարողացան ընել: Գաղղիա անցեալ դարուն մէջ դրեթէ ընդհանուր անհաւատութեամբ զլրօն յաշխարհէ իսպառ ջնջելու յանգնեցաւ: Բայց ի՞նչ կրցաւ ընել: Նմանեցաւ խուճ մը՝ զինակրաց կամ բանակի մը, որք կը ջանան ռմբակոծել զլուսին բայց ի զուր: Ինչպէս վրթորիկը բնաւ չեն կրնար վրդովել զատուղս, այսպէս համայն հակառակորդաց ճգունք ոչ երբեք կարող են իրաւանել զկրօն:

Քսերքսեսի վրայ կը պատմուի թէ երբ բերաւոր դօրօք Յունաստան կ'արշաւէր, Աթոս լեռան հանդիպելով հրաման զրկեր է որ ետ երթայ ու զօրքերուն ճամբայ տայ: Միթէ լեռան հոգն է: Ուրիշ անգամ մը երբ Հելլեսպոնոսի վրայ կամուրջ շինելու տար եւ ծովուն ալիքներէն խորտակուեցաւ այն, բարկացաւ ու հրամայեց ծեծել ծովը: Միթէ ծովուն հոգն էր: Ո՞չ ապաքէն գոռող թագաւորն իւր յիմարութիւնը յայտնեց այդու եւ ոչ այլ ինչ: Նոյն պէս անհաւատք թող մերժեն, թող ծաղրեն, նախատեն, մարտնչին, ինչ որ կ'ուզեն կամ կրնան թող ընեն: Աստուածաշունչը նոցա բոլոր ճգանցն հակառակ իւր ընթացքէն բնաւ չկասիր: Նորա աստուածազօր աղբեցութիւն բնաւ չտկարանար: Կը տարածուի յամենայն աղքատ եւ լեզուս, զի կը նմանի երկինց մէջ թռչող հրեշտակին որ ունէր քարոզել յաւիտենական աւետիսը բոլոր աղբերուն, ցեղերուն եւ լեզուներուն ու փողովուրդներուն որ երկրի վրայ կը բնակին:

Վայ հակառակ կեցողներուն: Երանի՛ հնազանդողաց: Ո՞վ կրնայ չոգեկառքին դէմն ելլել զանկա ետ մղելու համար: Եթէ այդ պիտի յանդուգն յիմար մը գտնուի, ի՞նչ կ'ըլլայ: Այսպէս են Աստուածաշունչ Սուրբ Գրոց ճշմարտութեանց դէմ կեցողները: Նոքա անաւոր ճակատամարտի մը մէջ կը կանգնին կոխան ըլլալու այն հզօր Յաղթակահին ոտիցը տակ, որում ըսուեցաւ, «Նստէ իմ աջ կողմս մինչեւ որ քու թշնամիներդ ոտքերուդ պատուանդան ընեմ:»

Ուրեմն դարձեալ կ'ըսեմ, Վայ հակառակ կեցողներուն, երանի՛ հնազանդող հաւատացեալներուն:

Ատաբաղար ԱՌԱՔԵՍԷՆ Ե՝ ԱՐԱՋԱՄԵՆԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

4. ՄԵՐ ԲԱՐՔԸ

Աստուածաշունչութիւնը մի անբաժան միութիւնն է հետեւեալ երրորդութեան, զոր կը կազմեն ուղղափառ եւ կենդանի հաւատք, բարի եւ առաքինի կեանք, ջերմ ու կրօնասէր հոգի: Սոքա միմեանց պատճառ եւ արդիւնք են փոփոխակի: Զոր օրինակ, ուղղափառ եւ կենդանի հաւատք ծնունդ կուտայ թէ՛ արտաքին եւ թէ՛ ներքին կենաց: Նոյնպէս յոռի եւ բարի կեանք կը ներգործէ հոգւոյն եւ հաւատոյն վերայ, ինչպէս հոգւոյն ընդ Աստուծոյ շփումը, առնչութիւնը եւ հաղորդակցութիւնը, կամ ցրտութիւնը ու անմաքութիւնը, կ'ազդեն անմիջապէս հաւատոյ եւ վարուց ջերմաչափին: Զայս կը հաստատէ թէ՛ մեր փորձառութիւնը, թէ՛ Սուրբ Գիւրգը: «Բարի ծառը չկրնար չար պտուղ տալ, ոչ ալ չար ծառը բարի պտուղ տալ:» «Ուրեմն իրենց պտուղէն պիտի ճանչնաք դանոնք:» «Թէ որ մէկը կ'ուզէ անոր կամքը ընել, պիտի դիմանայ աս վարդապետութեան համար:» «Ես որթն եմ ու դուք ճիւղերն էք. ան որ իմ վրաս հաստատուած է՝ եւ ես անոր վրայ, անիկա շատ պտուղ կը բերէ, ինչու որ առանց ինձի բան մը չէք կրնար ընել:»

Կը յիշէք այն ոսկեղէն համարը որ կ'ըսէ թէ «Իմաստութիւնը արդարացաւ իր որդւոցմէն:» Եթէ մեր փողովուրդը իմաստութեան որդիք են, մեր անխուսափելի պաշտօնն է վերոյիշեալ ճշմարտութիւնները սուտ չհանել, այլ գործքով եւ արդեամբ մարմնացնել ու արդարացնել: Մեր անունը զին աղնուութիւնը, մեր պաշտպանած

սկզբունքները, մեր բաժանումը, եւն., եւն. գործնական արդարացում եւ ապացոյց կ'ուզեն: Ի՞նչ եղանք: Աւելի ազնուացանք, ըստ բաւականին տիպար ժողովուրդ մը եղանք: Մեր մէջ հարուստները տիպար, աղքատները տիպար, վաճառականները տիպար, արհեստավորները տիպար, եկեղեցականք տիպար, վարչութիւնք տիպար, ծընողք եւ զաւակունք տիպար, հարսն ու կնսուրը տիպար եղանք: Պարզ ըսեմ: Ի՞նչ է մեր համբաւը առեւտուրի մէջ, ծառայութեան մէջ, մաքսատան մէջ, խնամութեան մէջ: Ի՞նչ է մեր համբաւը ի մասին ուղղամտութեան, ճշմարտաստութեան, քաղաքավարութեան, անկեղծութեան, հնազանդութեան, սիրոյ եւ ներողամտութեան, աղքատասիրութեան, անշահախնդրութեան, խոնարհութեան, անձնութեան, եւն., եւն.: Եղանք ըստ մասին այնպէս ինչպէս Հանքէն Հայոց տեսրին հեղինակը կը գուշակէր, այնպէս ինչպէս մեր հայրերը կը գուշակէին ու կ'ըսէին, «Եղբայր, մեր մէջ տակաւին հին խմոր կայ. մեր զաւակները, նոր սերունդը, պիտի լինին Աւետարանի բարեկարգ ժողովուրդը»: Իմ բազում այցելութեանցս միջոցին, ի պարծանս Աւետարանի, տեսած եմ առհասարակ մի զգալի բարեշնչում ու նոյն ատեն ուրեք ուրեք տակաւին բարեկարգելի խոշոր գեղծումներ որոցմէ մի քանին յառաջ կը բերեմ:

1. Անպաշտօնութեան «գին» տակաւին հիմնովին արմատախիլ եղած չէ: Ժողովուրդ մը քանի փոքր լինի, բնական է որ այնքան շուտ խռովի: Ժողովուրդ մը Աւետարանով քանի փափկանայ, եւ նորա անդամները քանի մօտ դան եւ եղբայրական սերտ առնչութեան մէջ մտնեն, այնքան ստեղծ բախումներ կ'ունենան: Այս է ուրեք ուրեք մեր ընկերական կացութիւնը: Աւետարանի խաղաղաւէտ հովանաւորութեան տակ, մեր ժողովուրդը տեղ տեղ խռովութեան մէջ է: Հարուստն ու աղքատը, եկեղեցին ու ժողովուրդը, հին ու նոր եղբայրութիւնը, ազատութիւնն ու իշխանութիւնը, չեմ գիտեր հաղար ու մէկ բան, կը փորձեն մեր նշանաբանը: Կարելի է մեր զաւակները եկեղեցոյն ծոցը կամ Քրիստոսի գիրկը բերել, կարելի է զԱստուած պաշտել խռովութեամբ: Երանի՛ այն ժողովուրդեան որ այս դառն փորձառութիւնը կ'ամ երբեք չունեցաւ կ'ամ շուտով անցուց: Ի հարկէ մեռելական խաղաղութիւնն աւելի գէշ է: Ուր կեանք կայ, հոն պայքար կայ: Սակայն յիշենք մեր կոչումը: «Ուստի կ'աղաչեմ ձեզի, ես որ Տէրոջ համար կապուած եմ, որ դուք այնպէս քալէք ինչպէս որ կը վայելան կոչմանը որով կանչուեցաք բոլոր խոնարհութիւնով ու հեղութիւնով, երկայնամտութեամբ, սիրով իրարու ներողամտ ըլլալով՝ ջանալով Հոգւոյն Սրբոյ միաբանութիւնը խաղաղութեան կապովը պահել:» Աստուած խաղաղութեան Աստուած է: Խռովութիւնը ու եւ չ'ապաստակաւ չ'արդարանար: Խաղաղութիւն ընողները Աստուծոյ որդիքն են: «Աստուած սէր է:» Մենք ո՞ւր ենք, որո՞ւ որդիք ենք: Այսպէս աղ պիտի լինինք. այսպէս գործ պիտի տեսնենք: Աստուած ինք շնորհք տայ մեզ: Կ'աղաչեմ, Ա. Կոր. ԺԳ. գլուխը եւ սիրոյ վրայ վերջերս հրատարակուած սքանչելի քաղովը մասնաւոր ուղադրութեան առէք:

2. Մեր ընտանեկան եւ ժողովրդական շրջանակներու մէջ ուրեք ուրեք Եւն.-Եւն. «գին», անշահախնդրութեան «գին» անգարեղ, սնունդ

եւ ճարակ գտած կ'երեւին: Արդարութեան հիմը հնազանդութիւն է: Մարդուն առաջին պարտականութիւնը հնազանդի է: Ի՞նչ անիծեալ աղատութիւն էր որ մուտք գտաւ այս երկիրը. աւերեց, քանդեց մեր տունները, մեր եկեղեցիները եւ մեր վարժարանները. քողին հետ միանգամայն խզեց եւ խլեց իգական սեռին պարկեշտութիւնը. փնտրեց բաներու հետ խորտակեց ընտանեկան, ժողովրդական եւ ընկերական օրինաւոր կապ ու միութիւն: Սա ժամանակիս հոսանքն էր որ մեր մէջ տեղ տեղ աւելի սնունդ եւ ճարակ գտաւ, մեր ժողովրդական վարչութիւնը, աւետարանական խոնարհ ոգին, աւետարանական հաւատարմութիւն, աղատութիւն, թոյլ վարչութեամբ տեղ տեղ չ'ափազանցութեան տարուեցան: Սոյն ճշմարտութեանց իրական ոգին չ'ըմբռնեցին ոմանք: Չ'հասկցան ո՞չ Աւետարանը, ո՞չ երգը որ կ'ըսէ, «Եղբայր եմք մենք, մէկ հօր որդիք, մեր մէջ չկայ մեծ ու պղծ տիկ»: Եւն.: Ո՛չ, իմ աղին եղբայրներս, այս չէ լուսաւորութիւն, բարեկարգութիւն:

3. Մեր մէջ երբեմն նուազ յարգանք կը տեսնուի հանգէպ եկեղեցոյն, եկեղեցականին, պաշտամունքին, եւն., եւն.: Վստահ եմ թէ ներսէն, հոգւով, աւելի կը յարգենք քան զոր կը ցուցնենք դուրսէն: Այս մասին կ'ամբնանք ոչ միայն մեր ազգայիններէն, այլ նոյն իսկ Գերմանացիներէն եւ Անգլիացիներէն: Անոնց եկեղեցին մտնողը, անոնց Տէրունական Ընթրիքը եւ Հաղորդութիւնը դիտողը սրբազան պատկառանքով կը լցուի:

Իմ աղին եղբայրներս, մենք բարոյացուցիչ եւ ազնուացուցիչ տարր մը պիտի ըլլանք: Կը տեսնէք, տակաւին բազում բարեկարգութեան կը կարօտինք. կ'ամ Աւետարանով, փոխանակ բարեշնչման, տեղ տեղ յոռեշնչում ունեցանք: Կրնա՞յ սրբազան առաքեալը մեղի համար եւս ըսել, «Մեր թուղթը դուք էք... ճանչցուած ու կարգացուած ամէն մարդոցմէն»: Կ'ըսուի թէ Աստուածաշունչի ընկերութիւնները այսօր մէն մի վայրեկան 6 Աստուածաշունչ կը տպեն եւ օրը 40 ժամ կը գործեն: Ի՞նչ գթալուրդութիւն է որ տեղ տեղ մենք ալ օրը 24 ժամ կ'աշխատինք մեր կեանքովը զայն հերքել: Քրիստոսեայք պիտի ըլլան Աստուածաշունչի ձայնաւոր դրերը: Դուք պիտի ըլլաք այս անհամ աշխարհի աղը: Հոռմայ կայսրերէն Կալիգուլա (Յ. Տ. 40) հզօր բանակաւ մը ճամբայ ելաւ Յունաց վրայ արշաւելու: Բազում տքնութիւններով եւ ծախքերով վերջապէս հասաւ Յունաստանի սահմանները: Հոն տեսաւ փայլուն խեցիներ եւ ցանկաց նոր պալատ մը կառուցանել ու այս փայլուն խեցիներով զայն դուրսէն եւ ներսէն զարգարել: Մոռցաւ իւր մեծ գործը, սկսաւ աղու պէս խեցիներ ժողովել եւ ժողովել տալ իւր ողջոյն զօրաց: Հետեւապէս զօրքը ընդ հուպ դարձաւ ի հայրենիս, իւրաքանչիւրը իւր մախաղը լեցուցած էր սոյն խեցիներով: Այս կայսրն ունեցաւ փառապանծ պալատ մը զարդարուն, փայլուն խեցիներով, սակայն, ի յիշատակ իւր մեծ յիմարութեան եւ ունայնամտութեան:

Իմ աղին եղբայրներս, խորհինք վայրկեան մը: Ինչո՞ւ ճամբայ ելանք, եւ այսօր ի՞նչ կ'ընենք, ի՞նչ կը ժողովենք: «Տեսարան եղանք աշխարհի»: Մենք մեղմէ ամբնանք: Մենք աղք մը չենք: Կրօնական գոյութիւն ունինք: Ամէնքս մասամբ մը եկե-

ղեցոյ անդամ ենք: Փայլինք, ի պարծանս Աւետարանի, ամենայն բարեկարգութեամբ: Պարտիզակ * * * 5 յուլիս 1893

ՁՄԵՆ Ի ԳԻՒՂՈՐԷՍ

Երբ աշունը կը հասնի, գիւղացին արտի եւ այգւոյ գործերն աւարտած, բերքը մթերած, տուն կը քաշուի երկայն հանդիստ մը ընելու իւր աշխատութիւններէն եւ դարձնան սպասելու: Արդ ձմեռը դաշտի վրայ ամէն տեղ եւ գիւղ կ'անցնի դատարկութեամբ, վասն զի դաշտեցին միարուեստեան է, այսինքն երկրագործ, եւ միայն երեք եղանակաց մէջ վաստակող: Սակայն եթէ չունի գործ, ունի դաղուցի, խօսիլ, որոյ վայր է Բաւլա, իրենց հանրային շէնքը եւ խօսարանը: Այսպէս կ'ըսեմք մենք, բայց բազում այն է զի դորա իրական նշանակութիւնը անասնոց կայան, ախոռ է: Այսպիսի շէնքերու գոյութիւնն ու գործածութիւնը տխուր ազդեցութիւններէ յառաջ կու գայ եւ տխուր արդիւնքներ կ'ունենայ: Գլխաւոր պատճառը կը համարինք աղքատութիւն, անկուսն: Խեղճ գիւղացին իւր տունը տաքցունելու անկարողութեամբ եւ ցուրտէն ստիպեալ կենդանեաց քով կը փախչի իւր մանր ու մեծ մանչ զաւակներն առնելով որպէս զի կենդանիներէն արտադրեալ արտաշնչութեանց տաք գոլորշիներուն մէջ տաքնայ, պաշտպանուի ցրտէն, անփութ այդպիսի ջերմութեան, վատ, ապառոզ եւ թունաւորող ներգործութեան կամ փնտաւար եւ զեղնագունող ազդեցութեան: Նա տաքնալու համար հոն կ'երթայ, նոյն նպատակաւ հոն եկած են եւ կու գան նաեւ իւր համասեռ նմաններ. այսպիսեալ կը կազմուի արանց մի ժողով, մի ընկերութիւն, յորս ոչ նուազ տեղ կը բռնեն, մանաւանդ ծառայութեամբ, անասունք, գոմէշք եւ երիվարք, եղինք եւ կովք եւ էջք իւրեանց ձագերով:

Երբ այսպէս կը գումարուին մարդիկ այդ մութ-եւ ժահճոտ տեղեաց-մէջ եւ կը գործունի համաժողովը, կը սկսի նաեւ համախօսութիւն մը ապակարգ եւ աղմկալից, ուր ամէն մարդ իսկի իրենց բաղձանօք կը բարձրացունէ իւր ձայնն տիրելու համար ընկերով խօսից, որ նոյնպէս կը ձգնի մարդ ուրիշ ձայներ: Եւ անա կը լսուի խեղդիչ աղաղակներ, գոռացող քրքիւնք եւ որոտումներ: Եւ ինչէ՞ կը կազմուի այս աղմուկը. հայհոյանք, անէծք, անձնագովութիւն, ծաղրածութիւն, անապարծական խօսքերէ, զրաբանութիւն:

Իսկ ի՞նչ կ'ընեն շինական կանաչը. նոքա ալ թոնիր կը վառեն, չոր թրիքէ անոյթ կրակ կը շինեն նորա մէջ ու իրենց քաշակ շէնքը շուրջ պատելով զայն կորեկ ու ցորեն կը թխեն, կերակուր կ'եփեն, եւ ապա զրգեակ մի տարածելով նորա վրայ կը կախուին տաքնալու, իրարու բամբասնք ընելու, փանաքի գաղտնիքներ իրերաց հաղորդելու եւ շրջիկ զրոյցներ ի մէջ արկանելու եւ յուզելու, մինչեւ անցնի ցերեկն ու գայ գիշեր: Եւ աւուրք հողովին եւ կու գայ զարուն:

Գեղջեայ բարուց սոյն նկարագրութիւն կը շարժէ ի մարդ ինչ որ կ'անուանի գութ եւ արգահատութիւն. եւ զգայուն սրտերու համար զրգիւ է ջանացողութեան ի բարեկարգութիւն, որ լինի նաեւ, ի մէջ այլոց, աղօթակցութեամբ եւ քրիստոնէից առ Աստուած աղաչանօք. զի կը հաւատամք որպէս Բանն Տեառն վկայէ թէ «արդարին ջերմեանդ աղօթքը շատ աղղուութիւն ունի»: Ապա, ընթերցող բարեկամ, աղօթէ՛, զի այս նպատակաւ կը ներկայացնեմք քեզ այս տխուր պատկերը:

Մոկունք ՄԻՆԵՐԱՆ Գ. ԳԱՐԻԲԵԼԵԱՆ

Կ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթից ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը Տիկն ըստ Թուրքաց, Պայպլէ Հաուսի մատրան մէջ:

ՍԻԱՄԻ ԽՆԴԻՐԸ

Շարժումնս լրագրաց մէջ հետեւեալ ար-
կածներն եւս իր ծանուցումն: Սպանիոյ
մէջ երկաթուղւոյ արկած մը պատահեցաւ
որովմ չորս կառքեր թումար մը վրայէն

վար ղըրեցան, չորս ուղեւորներ սպանեցան եւ 38 ուղեւորներ վերաւորուեցան: Աւստրիոյ Հռէրաթին գիւղին մէջ հրդեհ մը պատահեցաւ յորում հարիւրէ աւելի տուներ, եկեղեցին եւ Հրէից սինակոլան հրոյ ճարակ եղան, եւ այսպէս զրեթէ ամբողջ գիւղն աւեր դարձաւ:

—Ռուսիոյ շարաթական վերջին պաշտօնական տեղեկագրին նայելով 156 անձինք մեռած են հետախտէ ի Ռուսիա, որոց 90ը մեռած են Փոտոլիա նահանգին մէջ, եւ 41ը՝ Օրէլ նահանգին մէջ: Երեք շարաթական միջոցին 151 անձինք վարակուած եւ 39 անձինք մեռած են ի Մոսքուա: Անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցին 111 մահեր պատահած էին: Այս տարի համաճարակը քաղաքին բանտէն սկսաւ, եւ շատ դատապարտեալներ ուրիշ չորս քաղաքներ զրկուեցան: Կառավարութիւնն այս տնօրինութեամբ հետախտին տարածման վտանգին պատճառ տուած է:

—Աւստրիա-Հունգարիոյ պետութեան Պատերազմական նախարար Պարոն Պաուր մեռաւ երկուշաբթի օր: Յիշուց Եոզէֆ կայսր ցաւակցական հեռագիր մը զրկեց հանդուցելոյն կնոջ: Պարոն Պաուր 68 տարեկան էր, եւ 1841էն հետէ կը ծառայէր աւստրիական բանակին մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շաբաթ գիշեր աղետալի հրդեհ մը պատահեցաւ Վոսիտրի Պէյլէրպէյի գիւղին մէջ: Նիւթական փնաւէն դատ դժբաղդաբար երկու անձինք եւս կրակին զոհ դացին: Հրդեհը ծագում առաւ նպարավաճառի մը խանութէն եւ բոցերը աջ ու ձախ տարածուելով 23 խանութ, 8 տուն եւ ոստիկանութեան պահականոցը մոխիր դարձուցին: Ծովային նախարարութեան նոր հրշիջոց շոգենտուն առաջին անգամ ըլլալով գործնական փորձի ենթարկուեցաւ եւ լաւ գործ տեսաւ կրակը մարելու մէջ: Հրդեհին զոհերն են երկու զեռահաս Յոյներ, Եոզէֆ եւ Եանի աւուս, առաջինը 23 եւ երկրորդը 13 տարեկան: Ասոնք կը ծառայէին այն նպարավաճառի խանութին մէջ ուրկէ կրակն սկըսաւ: Նոյն խանութին մէջ ուրիշ տղայ մը եւս կը գտնուէր, սակայն նա քանի մը ոստիկանաց օգնութեամբ յաջողեցաւ փախչիլ: Միւս երկուքն ածխացեալ գիւղիներն հետեւեալ օրը գտնուեցան:

—Առողջապահական ընդհանուր վարչութիւնը յուլիս 23 թուականաւ հետեւեալ շրջաբերականները հեռագրած է թուրքիոյ առողջապահական պաշտօնատանց.

«Առողջապահական ընդհանուր վարչութեան որոշմամբ Նախալիի ծոցէն եկող նաւերը, ամսոյս 24ին մեկնող նաւերէն սկսեալ, հնգօրեայ բաւարարչի պիտի ենթարկուին Գլադուսէի, Պէյրուսի, կամ ալիւրիկեան Տրիպոլիոյ մաքրանոցներուն մէջ:»

«Առողջապահական ընդհանուր վարչութեան որոշմամբ Ալէքսիոյ եւ Թուրուզի ծովափերէն եկող նաւերը բժշկական այցելութեան պիտի ենթարկուին այն նաւահանգիստներուն մէջ ուր առողջապահական բժիշկ կը գտնուի:»

Իսկ յուլիս 29ին սոյն վարչութիւնը հետագայ շրջաբերական հեռագիրը զրկած է.

«Առողջապահական ընդհանուր վարչութեան որոշմամբ, յուլիս 21էն ի վեր Զմիւռնիոյ ծոցէն մեկնող նաւերը տասնօրեայ բաւարարչի պիտի ենթարկուին Գլադուսէի,

Պէյրուսի կամ ալիւրիկեան Տրիպոլիոյ մաքրանոցներուն մէջ:»

—Սոֆիայէ յուլիս 23 թուականաւ հետագայն կը հեռագրուի. «Թրնովայի դատարանը յետ լսելոյ բոլոր վկաներն, որք առանց բացառութեան հաստատեցին կղերմէս մետրապոլիտին դէմ յարուցուած ամբաստանութիւնները, աքսորման դատապարտեց մետրապոլիտը, ըստ պահանջման ընդհանուր դատախազին:»

—Էնկիւրիւի քաղաքապետութիւնը ցամաքեցուցած է քաղաքին եւ երկաթուղւոյ կայարանին միջեւ գտնուող ճահիճները:

—Աթէնքի գերմանական հախստական գլորոցի տնօրէն Տր. Տէօրիֆէլտի հսկողութեան տակ Տրովադայի մէջ յառաջ տարուած պեղմանց վերջ տրուած է առայժմ, վասն զի այս նպատակին համար Տիկին Շլիմանի կողմէ նուիրեալ 10,000 ֆրանքն ամբողջովին գործածուած է: Ըստ Տր. Տէօրիֆէլտի՝ Հոմերոսի Տրովադան կը գրտնուի հողին ոչ թէ երկրորդ խաւին մէջ, ինչպէս Տր. Շլիման կը կարծէր, այլ վեցերորդ խաւին մէջ: Տր. Տէօրիֆէլտ գտած է ներկուած ինքեղէն անօթներ եւ ուրիշ առարկաներ, նաեւ քանի մը շէնքեր եւ հին քաղաքին պարսպին մէկ մասը: Այս քաղաքը կրկին մեծութիւնն ունի նորագոյն քաղաքին որոյ մնացորդները կը գտնուին երկրորդ խաւին մէջ: Ինքեղէն անօթները կը նմանին Յունաստանի Մեսինա քաղաքին աւերակներէն հանուածներուն, եւ հաւանօրէն երկու քաղաքները նոյն հնութիւնն ունին: Ասկէ կ'երեւի թէ Տրովադայի պարսպները հաւանօրէն դեռ կանգուն մնացած էին նախ քան զՔրիստոս թ. դարուն մէջ երբ Հոմերոս գրեց իւր բանաստեղծութիւնները:

—Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Էվզաֆի նախարարութիւնը պատրաստութիւն կը տեսնէ հիմնովին նորոգելու Պէլկրատի ջրամբարները, որ կը հայթայթեն մայրաքաղաքի ջրոյն մէկ մեծ մասը եւ որ կը գտնուին շատ խարխուլ վիճակի մէջ: Ասոնց ամենէն ընդարձակը, զոր Սուլթան Ահմէտ շինած է, անցեալ ձմեռ շատ փնաւուեցաւ լեռնէն հոսող ուժից հեղեղներէն որ պատին մէկ մասը փլցուցին, եւ այժմ այդ ջրամբարն աւաղով եւ հողով կը լեցուի: Ջրամբարներէն մէկ ուրիշն եւս, որ Սուլթան Մուսթաֆայի օրով շինուած է եւ Ալվան Պէնտ կը կոչուի, աւերեալ վիճակի մէջ կը գտնուի: Իսկ Սուլթան Տէրէի ջրամբարը, որ Գանուսի Սուլթան Սիւլէյմանի օրով շինուած է, բոլորովին աւերակ դարձած է: Հոս հաւաքուող ջուրերն ամէն կողմէ դուրս կը հոսին եւ դաշտին մէջ կը կորսուին: Երբ ջրամբարները նորոգուին, յայնժամ մայրաքաղաքի խմելու ջուրը լաւ եւ կարեւոր յաւելում մը պիտի կրէ:

—Ղալաթիոյ մաքսատան մէջ գործուած խաղախութեանց համար ամբաստանեալ անձանց նախնական քննութիւնք սկսան ի Բերա երկուշաբթի օր: Ամբաստանեալը 97 հոգի են, յորս կը գտնուին բաղմաթիւ դնահատ պաշտօնեաներ, քանի մը զրադիկներ, քննիչներ եւ Նիսիմ Բոհէն անուն հրեայ միջնորդ: Մայրաքաղաքիս մաքսատանց ընդհանուր քննիչ Աքիֆ պէյի անունն եւս կը գտնուի ամբաստանելոց ցուցակին մէջ:

—Վեհ. Սուլթանի թիկնապահ եւ զինուորական բարձր յանձնաժողովոյ անդամ Ալի Նիզամի փաշա շաբաթ օր մեռաւ իւր բնա-

կարանին մէջ ի Մեծ Կղզի եւ նոյն օրը թաղուեցաւ Սուլթան Մահմուտի դամբարանին կից գերեզմանատան մէջ: Ալի Նիզամի փաշա 1880ին Բալթիկ թեան աստիճանին բարձրացուած էր: Սահուն ֆրանսերէն եւ գերմաներէն կը խօսէր, եւ բոլոր զինուորական խնդրոց մէջ իրրեւ բարձր հեղինակութիւն կը ճանչցուէր: Գերմանիոյ այժմու կայսեր դահակալութեան հանդիսին վեհ. Սուլթանի ներկայացուցիչն էր եւ այս առթիւ Վիլհէլմ կայսեր յանձնեց Իմպերալ պատուանշանը:

—Եգիպտոսի Խալիվ Ապպաս Հիւսի փաշա իւր ի Կ. պոլիս այցելութեան միջոցին պատիւ ունեցաւ քանի մը անգամ վեհ. Սուլթանի ներկայանալ, եւ Նորին վեհափառութիւն երեքշաբթի երեկոյ հայկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Նորին Բարձրութեան: Երիտասարդ Խալիվ այցելեց Հէրէքէի մետաքսի գործարանը, Մեծ Կղզին եւ մայրաքաղաքին մէջ կամ մօտերը գտնուող ուրիշ շահեկան տեղեր: Նախորդ Խալիվ Խամայիլ փաշա անցեալ ուրբաթ երեկոյ փառաւոր հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ իւր թոռն:

Ապպաս Հիւսի փաշա հինգշաբթի երեկոյ մայրաքաղաքէս մեկնելով Եգիպտոս ուղեւորեցաւ:

—Էնկիւրիւի եւ Անատոլիւ երկաթուղւոյն վրայ գտնուած ուրիշ քաղաքներու առեւտրոյն զարգացման պատճառաւ Թղթատարական եւ Հեռագրական վարչութիւնը որոշած է ֆրանսերէն լեզուաւ հեռագրութիւն հաստատել Նիկիոմիդիոյ, Էսկիշէքի եւ Էնկիւրիւի մէջ:

—Շաբթուան տեղական լրագիրք կը հրատարակեն հետեւեալ հեռագիրը զոր վեհ. Մկրտիչ Կաթողիկոս Խրիմեան մայիս 20ին ուղղած է ի կայսերական պալատ.

«Էջմիածնայ Կաթողիկոս ընտրուելու առթիւ Նորին Կայսերական վեհափառութեան շնորհած Իրաւէին համաձայն մինչ կը պատրաստուի մեկնիլ իմ հոգեւոր պատճառովայրս, չեմ կարող չլիչել այն անբաւ շնորհները եւ բարձր համակրանքը, զորս վայելած եմ մինչեւ ծերութեանս օրերը օսմանեան բարեկշտաակ դահակներէն, մանաւանդ Նորին Կայսերական վեհափառութեան, եւ անտարբեր մնալ:

«Ի լրումն պարտաւորութեանց հաւատարիմ հպատակութեանս, եւ ի նշանակ անկեղծ սիրոյս, զոր տածած եմ ցոլիտ առ Նորին վեհափառութիւն եւ առ իսկական հայրենիքս եղող Օսմանեան երկրորդ, իմ թացի վերակրկնել Ա. Տեղեաց մէջ համապաշտօնայ ջերմագին մաղթանքներս վասն երկարութեան եւ առողջութեան թանկագին կենաց Նորին վեհափառութեան եւ երջանկաւէտ բարգաւաճման Օսմանեան երկրին ընդ խնամարկու թեւովը Նորին վեհափառութեան:

«Չայս ամենայն հանգերձ խորին մեծաբանօք եւ շնորհակալու դպարմամբ յայտարարել առաջի Գահոյից Նորին վեհափառութեան պարտք եւ պատիւ համարիմ անձինս:»

ԴԻՍՄԱԿԱՆ			
Յուլիս 17/29, 1893			
Գանալիտէ	23 23	Իււմ. Երկ. Բաթին	86
Պարտուց	Յարգարման	Թղթադրամ	(Թափէլէ)
Տեղւոն Գայմէսէ	19 20	Թահվէլաթ	0 մ. 84
ԴԻՍՄԱ, 0 մ. ոսկին 100 է			
Մէճիտիյէ	107 36	Ռուսիոյ ԸՄԸ	89 30
Մէթալիք	98	Նաբոլէոն	87 20
Պէշիք	101	Գրեմից	54 15
Ալթըլըք	101	Անգլ. ոսկի	110 40
Մանէթ Թղթադրամ 8 67			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՏՊԱՐԱՆ ՊՅՈՒՆԵՐԸ
Յիմնանցիւք Եղուշը, Ամերիգացի Խան